

Op 23 februari 1943 wordt Roosje overgeplaatst naar kamp Vught. Dat is een vreselijk kamp. De SS-bewakers en bewaaksters laten zich van hun wreedste kant zien. Roosje ontsnapt, wordt gepakt en opnieuw naar Westerbork gestuurd, nu als strafgeval. Strafgevallenen worden direct doorgestuurd naar Auschwitz. Daar komt zij op 16 september 1943 aan.

Auschwitz-Birkenau is een groot complex in Polen: vernietigingskamp en werkkamp ineen. Er is geschat dat er 1.300.000 mensen zijn omgekomen. Roosje blijft daar tot december 1944.

Hoe overleeft Roosje Auschwitz-Birkenau?

OPDRACHT 5

Als de gevangenen uit Westerbork vertrekken kunnen zij zich niet voorstellen wat hun te wachten staat.

Probeer je voor te stellen dat jij na dagen en nachten in de trein in het donker aankomt in Auschwitz. De deur van de goederenwagon gaat open. Je denkt van alles en je voelt van alles.

1. Wat denk je? Waarom denk je dat? Bekijk en beluister hiervoor ook eens bron 13.
2. Wat voel je? Waarom voel je dat? Bekijk en beluister hiervoor ook eens bron 13.
3. Wat doet Roosje *achtereenvolgens* als zij in Auschwitz uit de trein stapt? Gebruik hiervoor bron 14.
4. Wat vind je van wat Roosje achtereenvolgens doet en waarom vind je dat?

BRON 13. WAR AND REMEMBRANCE

Bekijk de video hier: <https://vimeo.com/311507018>

BRON 14. ROOSJE ARRIVEERT IN AUSCHWITZ

Er heerst een grote drukte als we uit de trein stappen. Een jonge Poolse gevangene loopt langs mij en zegt in het Duits: 'Nicht krank werden und keine Angst'. Al onze bagage moeten we laten staan, we mogen zelfs geen handtasje of pakje brood meenemen. Mannen en vrouwen moeten gescheiden gaan staan, kinderen lopen tussen hen door.

Stuk voor stuk worden we geselecteerd. Ik ga half uit de vrouwenrij staan en loop naar voren om alles goed te kunnen zien. De meesten mogen met vrachtauto's mee. Ik dacht op dat moment: mooi dat zij niet hoeven te lopen, sommigen zijn al oud en slecht ter been. Zij zijn allemaal direct vergast, begreep ik kort daarna.

Ik stap op een grote, knappe Hauptsturmführer (een officiersrang in de SS, te vergelijken met een kapitein in het leger) af, die aan het begin van de rij staat en vraag hem waar ik moet staan. Hij bekijkt mij van boven tot onder en vraagt op welwillende toon: 'Sind Sie Frau oder Fräulein?'

Ik begin te lachen en trek mijn schouders op.

'Na los, schnell', hoor ik hem zeggen en ik antwoord dat ik gescheiden ben.

Hij begin ook te lachen en zegt: 'Nun, dann sind Sie doch Frau?' en verwijst me naar een groep van ongeveer honderd, jonge, goed uitziende vrouwen, die apart staat.

Een officier commandeert ons met hem mee te lopen. In de verte zie ik eindeloos veel barakken. Na een tocht van 6 kilometer komen we in Auschwitz aan.

(...)

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, 191/192

De omstandigheden in Auschwitz zijn extreem, zoals je in bron 15 kunt zien. In die situatie moet Roosje verschillende keren een keuze maken.

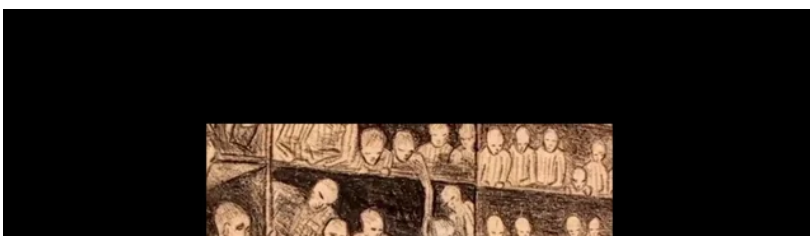
OPDRACHT 6

Bekijk eerst bron 15 en beantwoord daarna de vragen a t/m d.

- a. Voor welke keuze staat Roosje in bron 16, waarvoor kiest zij en waarom maakt zij die keuze, denk je?
- b. Voor welke keuze staat Roosje in bron 17, waarvoor kiest zij en waarom maakt zij die keuze, denk je?
- c. Voor welke keuze staat Roosje in bron 18, waarvoor kiest zij en waarom maakt zij die keuze, denk je?
- d. Voor welke keuze staat Roosje in bron 19, waarvoor kiest zij en waarom maakt zij die keuze, denk je?

Leg uit welke keuze je het minste begrijpt.

BRON 15. FRAGMENTEN UIT 'ONE DAY IN AUSCHWITZ CONCENTRATION CAMP'

Bekijk de video hier: <https://vimeo.com/311507063>

BRON 16. BLOCK 10

Block 10 (Block 10 is een barak, waar o.a. de Duitse artsen Joseph Mengele en Carl Clauberg bij gevangenen medische experimenten uitvoeren).

De experimenten worden na verloop van tijd ingrijpender. Enkele vrouwen sterven onder vreselijke pijnen als gevolg van de experimenten. Ook ik kom aan de beurt en moet in de kamer van dokter Clauberg komen. Ik moet me direct uitkleden en gaan liggen op een brancard met kniesteunen die mijn benen uit elkaar houden. (...) Clauberg (...) spuit stroperige vloeistof in mijn baarmoeder. (...) Ik voel hevige buikkrampen opkomen, die blijven aanhouden. Dan is het voorbij (...) Van een van de verpleegsters hoor ik dat Clauberg me gesteriliseerd heeft (...)

[Enige tijd later krijgen de vrouwen te horen dat er nieuwe en ingrijpender experimenten uitgevoerd zullen worden. Wie daar niet vrijwillig aan mee wil doen, moet werken bij de gaskamers van Birkenau].

Er wordt veel gepraat. Waarom je leven wagen in Birkenau? De experimenten duren maar kort. (...) De een na de ander schrijft haar naam op de lijst. Laatste weigeraars worden door Blockältesten of vriendinnen alsnog overtuigd en schrijven zich tenslotte in. Dr. Clauberg heeft gewonnen.

Ik heb besloten mij niet als 'vrijwilliger' in te schrijven. Dat ik geen kinderen kan krijgen is al erg genoeg. Wat dat besluit voor mij betekent weet ik niet. Iedereen vreest het ergste, maar meer en ingrijpender experimenten wil ik niet.

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, 195/197 Block 10

BRON 17. BIRKENAU

Als we in Birkenau aankomen gaan we naar het deel waar de gaskamers zijn. Daar worden we direct aan het werk gezet. Het is onze taak de gevangenen te begeleiden en gerust te stellen voordat ze zogenaamd gaan 'douchen'. In de uitkleedruimte moet ik handdoeken uitdelen om zo het sprookje van dat douchen tot het laatst in stand te houden, maar de angst blijft. Je leest die in de ogen.

Er worden hier aan de lopende band mensen vermoord. Er zijn ook kinderen bij. Een jongetje, niet ouder dan tien jaar, schat ik, staat alleen, met starende bruine ogen en een rafelige sjaal om. Als hij ziet dat ik naar hem kijk, glimlach ik naar hem. Hij aarzelt, het staren verdwijnt even en hij lacht terug. Na een halfuurtje moeten we de nog warme lijken naar buiten slepen. Ook het jongetje.

Ik ben vastbesloten me mentaal van alles af te sluiten en het verbaast me hoe snel dat lukt. (...) Ik zie en voel de dode mensen, maar tegelijkertijd zie ik ze niet meer. Een medegevangene zag ze wel en is na vier dagen jammerend gek geworden. Het kon haar niets meer schelen dat ze toen ook zelf de gaskamer in werd gestuurd.

(...)

Als ik na zes weken werken bij de gaskamers tussen de warme lijken een nichtje van mij aantref, lukt het ineens niet meer. Mijn pantser blijkt niet ondoordringbaar. Ik slik en voel dat ik dit zware werk niet lang zal volhouden. Boos en als een desperado stap ik op de Duitse groepsleider af en spreek hem in zijn eigen taal aan. Ik vertel hem dat ik dit niet meer aankan en naar de Unionfabrieken (machinefabriek in Birkenau waar gevangenen werken) wil. Hij laat zich overdonderen en stemt – tot mijn verbazing – in.

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, 199/200 Birkenau

BRON 18. EEN SS-OFFICIER

Op een gegeven moment komt Roosje in contact met een SS-officier die in het boek Kurt wordt genoemd. Met hem gaat zij een relatie aan.

Op een van de 'planningsbesprekingen' hoor ik dat de SS'ers 's avonds regelmatig bijeenkomen om de tijd te verdrijven. Uiteindelijk zitten ook zij in het kamp ver van huis. Er wordt dan veel gedronken en gezongen, maar na een tijd is ook dat min of meer sleur. Op een dag trek ik de stoute schoenen aan en stel voor om op hun avonden piano te spelen en te dansen. Ik ken veel Duitse liedjes.

Kurt reageert ontwijkend, maar na een paar dagen komt het bericht dat ik een avond mee moet komen. (...) Omdat gevangenskleren niet welkom zijn regelt hij voor mij andere kleding en meer elegante schoenen. (...)

Zo beland ik op een avond van de SS. (...) Ik moet dansen op de muziek van de grammofoon. Ik overleg even welke plaat opgezet zal worden. Kurt heft zijn hand. Het wordt stil en ik introduceer mezelf en vertel welke dans ik ga doen. Het is een mazurka. Eerst langzaam en dan sneller. Zo dans ik nog drie dansen en na een halfuur is het genoeg. Niemand klapt. Dat doe je niet voor gevangenen. Ik krijg als beloning een heel brood en moet weer terug naar de barak.

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, 207-209 Een SS-officier

BRON 19. VRAAG

Paul Glaser heeft zijn tante Roosje – toen hij haar in Stockholm sprak – gevraagd hoe zij in Auschwitz met een Duitser naar bed had kunnen gaan. Haar antwoord luidde: 'Je moest eens weten. Na de medische experimenten in Block 10, na het werken in de gaskamers, vond ik het prachtig dat een man lieve woorden tegen mij zei, zijn arm om me heen sloeg, we de liefde bedreven. Ik voelde me weer mens worden'.

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam 2016, 268. VV

OPDRACHT 7: AFSLUITING

De titel van dit thema luidt: 'Over leven in Westerbork en Auschwitz'. In die titel zit een dubbele bodem.

Maak deze opdracht in tweetallen.

1. Bespreek eerst met je medeleerling wat die dubbele bodem is.
2. Maak vervolgens met je medeleerling een presentatie van 2 affiches waarin jullie
 1. uitleggen wat volgens jullie die dubbele bodem is
 2. twee bronnen uit de lessen aanhalen die jullie uitleg ondersteunen
 3. en waaraan jullie een aansprekende titel geven.
3. Geef tenslotte de presentatie en leg daarin o.a. uit waarom jullie de titel hebben gekozen die jullie hebben gekozen. Jullie leraar zal duidelijk maken hoe de presentatie in haar werk zal gaan.

HERORIËNTATIE OP DE EERSTE KEUS

In de inleidende les heb je een standpunt gekozen bij de vraag: 'Kun jij bevriend zijn met iemand waarvan je weet dat hij/zij jou in grote problemen kan brengen?'

Is dat standpunt *wel/niet* veranderd? Leg in beide gevallen uit wat er bij jou toe heeft geleid om je standpunt wel/niet te wijzigen.